

agua, atraer» eiv. (PzCabr.) —és doncs arbitrària postulació el *pujá* que *AlcM* atribueix a aquesta illa—, *puá* fins en cat. occid. (Tor de Vall Ferrera, 1932); la qual s'estén en molts llocs fins a les rizotòniques: *piún* men. (supra), vigatà (Verdaguer supra), empordanès (1914 ---) i pallarès (ell *pié* Tor, 1932). *Poada. Poadis.*

Poadora. Poador 'pou amb un dispositiu perquè ragi sol' [1272 i S. XIV], encara a la Marina val.: «A las doce de la noche del día de San Juan iban todas las chicas al *poador* y, poniendo la cabeza debajo de uno de los chorros de agua, procuraban se les mojase toda la cabellera, ya que así crecía más lozana», Salvà (*Callosa d'En S.* II, 105).

Poal 'galleda' ja figura en el S. XIII entre les glosses catalanes del *RMa*. explicant el ll. *ciconia putei* i l'ar. *gajidún* (que són més aviat la poaranca, però el glossador ho degué posar en qualitat de part essencial d'allò): així i no pas *paal* (com havia cregut llegir Schiaparelli, ho verifica D. Griffin en el ms., 1955). «Unam concham d'aram, tres losses ferri --- duos cri-sols, un *posal* de cupro, unum pastreny ---», ross. a. 1307; «un *poal*, un dorc ---», id., 1318 (RLR IV, 377; XXXII, 153); «per tota obra de coure feta, com són *poals*, olles, cànsters, escalfadors, caçes ---», doc. Drassanes a. 1481, 233 (Moliné, ed. del *Consolat*, 233); «lo *poal*, o ferrada o galleda per traure aygua: situla»; «VAXELLA DE LA CUYNIA: gerra per tenir aygua; cànster o *poal* o cantarella o porró o dorca o orça: oenophorum, urceus; urna; amphora», OPou (*TbPu.*, 15, 228). No sempre és la galleda d'un pou, però sí altres cops i ja d'antic: «--- al pou --- cregué fermament que s'i fos llençada --- pres la corda ab lo *poal* e correch per a ajudar-li, la via del pou», *Decam.* VII, § 4, 399.19 (trad. la *secchia*).

Provinent de substantivar l'adj. ll. *PUTEALIS* 'pertanyent a un pou': mot comú amb l'oc. mod. *pouzal*, -au, id., i l'aragonès *pozal* 'càntir, galleda' (Bielsa, Echo, Ansó, Casp i P. de Ísar: BDC xxiv, 48): a Bielsa «*poál* de madera para sacar agua del pozo», amb el derivat *poalár* m. «rinconera del pozo en que se deja el pozal» (1965). També havia estat lleonès («una asa de *puçal* e una conga de allaton»), doc. de c. 1050 de Toro (MzPi., *Oríg.*, p. 28); i en algun altre sentit més adjectiu. També cast. és *pozal*, port. *puçal* (*DECH* IV, 629.23ss.). Del cat. va passar manllevat al sard logud. *guale* o *upuale* «seccha» (aquest, contaminat pel logud. *gupu* «tino» de CUPA en part reduït a *upu*: Guarnerio, *KJRPb.* VIII, 169); BDC x, 142.

Avui *poal* és un mot ben antiquat en tot el català central (infundada l'atribució d'*AlcM* a Bna. i Vallès), però que resta viu i vigorós en els restants dialectes (*ALCat.* = BDC VI, mapa 4; BDC xx, 234, 245), reemplaçat per *galleda* (com observa el valencià J. G. M., «El Camí», 14-iv-1934); la forma ja mig aragonesa *pozál* o *poál* 'galleda' a Fraga (BDC IV, 43) i a Las-quarri (1957).

Designa el 'càntir' en els parlars ross.: «pobra font --- / belleu, calque dia / la teua aiga te tornará / --- / aquei dia om veurá tots los *poals* de la vila, / ferrades i bidons i porrós, a la fila, / com una llarga

professó, / se venir emplenar d'aqueixa aiga tan fresca», Saisset (*Perpiy.*, 18; *Catal. d. R.*, 153); J. Seb. Pons (*Canta-Perdiu*, 72; *Els Poetes d'Ara*, 17); «una teuleria que hi feien *puáls* per beure» Prada, però *puáls* a Talteüll em semblaren galledes (1960); també amb aquest sentit, cap a l'Ebre: al Lloar (enfrent de *kántis* de Torroja), 1936; «cantiret negre o blau, ab brocs y ansa» al Priorat (*pual*) però 'galleda' a Tort-Ribera (*poual*) (*Misc. Folk.* Aràbia, 157, 168); tort. BDC III, 106. En el P. Val. 'galleda' (*pual del pou*, MGadea, *T. del Xè* I, 402; II, 84); pron. *pobál* a StJordi d. Ma.; «un *poál* en una baroma pa 'l pou» Toris; «un eixam que en trageruen tres *poúals* de mel» Serra de Cald. (1962); «un *poalét* per al cocó» Vinaròs, 1961; *pualéro* 'l'home que en fa' Torrent, 1962. *Poala. Poalada. Poalat. Poalejar. Poalera.*

Poaranca [1919, Bulbena: «*poharanca*: especie de palanca para sacar agua, cigoñal»] «A bots i a barrals anaven a raure als cossis i cubells, on es refrescaven en els ressalts de les aigües del torrent, els vins de --- i d'allí l'Hortolà del Portal Nou els poava amb *poaranca*», Coromines (*Silèn*, pròleg, p. 23, O. C., 9b4f.). Li ho havia sentit dir sovint com a terme empordanès [c. 1915] i m'ho explicà: «un pal clavat a terra, al qual va fixat un travesser que serveix de palanca, en un extrem de la qual penja una galleda, i a l'altre, quan el pou és molt fondo, per fer de contrapès, una pedra» (1927).

És la variant més antigament documentada, si bé, en fonètica occitana, en una poesia del tolosà Peire Vidal (c. 1200), en propaganda de Lope Díaz de Haro senyor de Biscaia: «Qui d'En Diego s'arranca / non à mestier mas que s'pona [que es pongui, que es mori'], / o qu'om, tot viu, lo rebona / en privada *pozaranca*» (ed. Anglade, VI, 52; RFE XV, 345); Kolsen, 87, estr. 6, ANSL CXLIII, 265; sens dubte calia tallar altrament els mots: «lo rebona / en privada, a *pozaranca*» o sigui que hom el sepultri de viu viu dins una latrina submergint-l'hi amb *poaranca*, com el *poal* que hom enfonsa en el pou amb aquest enginy; també *porajanca* en uns comptes de princ. del S. xv, de l'Erau (*PSW* VI, 492-3), ha de sortir de *pozaranca* amb metàtesi i $\check{z} < z$. I resta viu així en parlars occitans de Llgd. i Roergue («*pous a rânco*: un puits à roue», Sauvages; «*pousaranco*: espècie de puits», Vayssier): un lieu-dit del t. de Ginestar d'Aude, *Les Pouzeranques*, ja s'hi documenta com *Pozaranca* l'any 1596 (Sabarthès).

Avui se sent així a tot l'Alt Emp.: anota *puarânka* a Agullana *AlcM*, i, una mica reduït com a *purânka*, a Rabós; jo mateix, així, a Boadella (1939), Cantallops («enaigava amb la *p.*» 'hi regava') i Espolla («la vogadora és el travesser de la *p.*, que porta el llibant»), 1958; i continua fins a Besalú, amb reaparició a StFeliu de G. (*AlcM*). Més enllà del Fluvià hi ha una variant amb *-i-*: sento *puálânka* a la Tallada (reduït a *pulânka* a Vilademuls, 1958), i *AlcM* ho fa continuar fins a Banyoles, Crespià i Olot (la pronúncia *pálânka* a Cadaqués pot ser malentès).

Amb raó suggereix Moll explicar-ho tot plegat per